

Короткі повідомлення

УДК 582.32:502.7 (477)

Климишин О.С.

ІСТОРІЯ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ НАН УКРАЇНИ

Видавнича діяльність музею розпочалася з 1880 року першою науковою публікацією його засновника Володимира Дідушицького [5] "Каталог птахів" польською та німецькою мовами [4], яка є систематизованим каталогом орнітологічної збірки. У вступному слові В. Дідушицький подає коротку історію свого музею та перелік співробітників, які йому допомагали. До 1914 року музеєм вже було видано 15 наукових монографій і кілька музейних путівників, серед яких можна відзначити публікації А.М. Ломницького присвячені жукам (1886) та плейстоценовим кохам (1894), Й. Бонковського і А.М. Ломницького по моллюскам (1892), Й. Дзензелевича по бабкам (1901), Й. Семірадського стосовно геології і стратиграфії (1903), В. Фрідберга по міоценовим моллюскам Польщі [3].

Започаткування періодичних видань Природничого музею у Львові сягає 1914 року – ще в австрійський період історії міста. На той час його директором був відомий зоолог, ентомолог доктор Мар'ян Ломницький, який очолював видавничу раду музею. До її складу входили також доктор Ю. Недзведський, професори М. Раціборський, Й. Семірадський та Е. Незабитовський.

Видавнича рада прийняла рішення заснувати щорічне видання музейного збірника польською мовою під назвою "Rozprawy i wiadomości z muzeum im. Dzieduszyckich". Він складався з окремих, так званих, щоквартальних зошитів, що формували певні томи. Перший том був присвячений фауні коловерток і вільноживучих нематод із Сокальщини, природі Львова і його околиць та інформації про нові надходження до наукових фондів музею. В період з 1914 по 1924 р., вийшло з друку 10 томів цього збірника.

Загалом, до 1940 року, коли музей перейшов у видання Академії наук і до нього були приєднані фонди Природничого музею Наукового товариства імені Шевченка (НТШ), ним було опубліковано понад 70 томів книг. Проте невдовзі Друга світова війна перервала творчу роботу музею і його діяльність відновилася з 1944 року [1]. На той час в музеї діяли 3 наукові відділи: зоології, ботаніки та геології, а у 1948 році до нього було приєднано відділ географії рослин Інституту ботаніки АН УРСР, яким керував проф. М.Г. Попов.

У 1951 році, коли у Львові, як центрі наукової роботи у західних областях України, була утворена філія Академії наук України, в музеї повернулися до ідеї публікації періодичного видання наукових праць. До складу редколегії збірника під назвою "Наукові записки Львівського науково-природознавчого музею" увійшли відомі вчені д.б.н. А.С. Лазаренко, д.г.-м.н. В.Г. Ткачук та кандидати наук (майбутні доктори наук), які у різний час очолювали музей – П.П. Балабай, С.І. Пастернак, К.А. Татарінов і Г.В. Козій. Останній став першим відповідальним редактором цього музейного збірника. У першому томі були вміщені матеріали з флори і рослинності східних Карпат, Прикарпаття та лісостепу України, відомості про зоогеографічне

розміщення деяких рідкісних видів ссавців і харчування птахів на виноградниках Закарпатської області та інформацію про мінеральні багатства північно-східних Карпат, Закарпаття і басейну верхів'я Дністра. У період з 1951 по 1962 рр. вийшло з друку 10 томів збірника.

Наукова продукція музею у післявоєнний період (до 1974 року) складала 16 монографій, 625 наукових статей, 3 збірники тез доповідей наукових конференцій, 3 методичні рекомендації, 2 путівники по музею. Друковані праці стосувалися різноманітних актуальних питань палеонтології, зоології, паразитології, ентомології та ботаніки. У 1974 році на базі музею було створено Львівське відділення Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного АН УРСР (нині Інститут екології Карпат НАН України), куди відійшли 3 наукові відділи (38 працівників, з яких 5 докторів наук і 9 кандидатів наук), високогірний стаціонар "Пожижевська" в Чорногорі (Українські Карпати), а музеї залишився відділ наукових фондів і експозиції (33 працівники, з яких 5 кандидатів наук).

Протягом наступних 30 років (1974-2003 рр.) в музеї тривало відновлення наукового потенціалу, і вже до 2004 року до доробку музейних публікацій додалися ще 19 монографій, близько 600 наукових статей, близько 20 каталогів музейних фондів, путівник по музею, словник-довідник природничомузейної термінології та 10 тематичних збірників наукових праць, а музей перевели до науково-дослідних установ I категорії Національної академії наук України.

Поновлення періодичного видання збірника під назвою "Наукові записки Державного природознавчого музею" відбулося за рішенням вченої ради музею у 1994 р. – тоді і вийшов з друку його 11-й том [2]. З 11 по 16 томи відповідальним редактором був к.б.н. Климишин Олександр Семенович, а після перереєстрації збірника у 2002 р. з 17 по 34 випуск редакційну колегію очолював д.б.н., проф. Чернобай Юрій Миколайович. До редколегії входили також: д-р біол. наук, проф. Берко Й.М.; канд. біол. наук, с.н.с. Бокотей А.А.; д-р біол. наук, проф. Волгін С.О.; Ph.D Вінніцкі Т. (Польща); д-р г.-м. наук, с.н.с. Дригант Д.М.; д-р біол. наук, проф. Капрусь І.Я.; д-р біол. наук, с.н.с. Климишин О.С. (*науковий редактор*); д-р с.-г. наук Малиновський А.К.; канд. біол. наук Орлов О.Л. (*відповідальний секретар*); д-р біол. наук, проф. Тасенкевич Л.О.; д-р біол. наук, проф. Третяк П.Р.; д-р біол. наук, проф. Царик Й.В. З 35 випуску редакційну колегію було оновлено.

Основна тематика видання – це оригінальні і оглядові роботи з проблем музеології, екології, ботаніки, зоології, ґрунтознавства, охорони природи. На початках науковий збірник було зареєстровано Науково-видавничою радою НАН України як книжкову серію з наданням Міжнародного стандартного книжкового коду ISBN 966-02-2806-6 (серія), за яким кожен випуск мав свій окремий номер ISBN з цієї серії. Пізніше, 15.02.2007 року, збірник отримав паспорт № 2-5-2007, виданий Науково-видавничою радою НАН України. Збірник також зареєстровано Міністерством юстиції України в якості вітчизняного наукового періодичного видання (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 17872-6722Р від 14.04.2011). Того ж року збірнику було надано Міжнародний код періодичних видань ISSN 2224-025X.

Мовами видання є переважно українська, також англійська, а до останнього часу була ще й російська. Періодичність, як правило, становить 1 випуск на рік; обсяг до 12 ум. друк. аркушів; тираж 100-150 примірників; формат 70x100/16; сфера

розповсюдження – загальнодержавна, зарубіжна (проводиться за списком обов'язкової розсилки і шляхом обміну через Наукову бібліотеку музею).

"Наукові записки Державного природознавчого музею" включено до Переліку наукових фахових видань України в галузі біологічних наук, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, починаючи з 2001 року (Додаток до Постанови президії ВАК України від 11.04.2001 № 5-05/4) і до 2020 року включно.

У 2004 р. було започатковано книжкову серію "Наукові колекції Державного природознавчого музею" з наданням Міжнародного стандартного книжкового коду ISBN 966-02-3414-7 (серія) та присвоєнням кожному виданню серії свого номера ISBN. Редакційну колегію склали д-р біол. наук, проф. Чернобай Ю.М. (*головний редактор*); д-р біол. наук, проф. Берко Й.М.; канд. біол. наук, с.н.с. Бокотей А.А.; д-р біол. наук, проф. Волгін С.О.; д-р г.-м. наук, с.н.с. Дригант Д.М.; д-р біол. наук, с.н.с. Капрусь І.Я.; д-р біол. наук, с.н.с. Климишин О.С. (*науковий редактор*); д-р с.-г. наук Малиновський А.К.; канд. біол. наук Орлов О.Л. (*відповідальний секретар*); д-р біол. наук, проф. Тасенкевич Л.О.; д-р біол. наук, проф. Третяк П.Р.; д-р біол. наук, проф. Царик Й.В.

За час свого існування це відомче видання мало 5 випусків. У першому випуску книжкової серії "Наукові колекції Державного природознавчого музею. Наземні молюски" (2004) в систематичному порядку описано матеріали колекції наземних молюсків, що зберігаються в його основному фонді. Вони репрезентують 156 видів передньозябрових і легеневих молюсків, зібраних переважно на території України та Польщі. Наведено короткі відомості щодо історії формування малакологічного фонду музею, його сучасного стану, рівня репрезентативності відносно наземної малакофауни України, а також деякі зауваження фауністичного і систематичного характеру.

У другому випуску цього видання "Номенклатурні типи і типові серії" (2006) описані нові види крейдових остракод з Волино-Поділля, наведені типові матеріали з ботанічних, зоологічних та палеонтологічних колекцій основного фонду. Вони репрезентують типи видів і типові серії сучасних та викопних тварин і рослин, зібраних переважно на території України, Росії, Польщі та Ізраїлю. Подані короткі відомості щодо історії формування музейних колекцій, їх сучасного стану, а також деякі міркування фауністичного і систематичного характеру.

У третьому випуску серії "Палеоботанічний фонд. Неоген" (2009) вміщені матеріали наукового опрацювання палеоботанічних колекцій неогенового періоду основного фонду, зібраних переважно на території України, Польщі і Росії.

У четвертому випуску "Наукові колекції Державного природознавчого музею. Малакологічний фонд" (2012) у систематичному порядку описані матеріали по наземних, прісноводних і морських молюсках, що зберігаються в основному фонді ДПМ. Вони репрезентують 293 види червоногих і 84 види двостулкових молюсків, зібраних переважно на території України. Наведено короткі відомості щодо історії формування малакологічного фонду музею, його сучасного стану, а також деякі зауваження фауністичного і систематичного характеру.

П'ятий випуск серії "Наукові колекції Державного природознавчого музею. Девонська іхтіофауна" (2015) видано англійською мовою ("Devonian Fish Fauna"). Це видання присвячено результатам наукового опрацювання девонської частини

колекції "Викопні риби" основного фонду музею. Крім трьох екземплярів з Свентокшиських гір у Польщі, вся описана колекція походить з нижньодевонських відкладів заходу України. Викопні рештки зібрано з 51 місцезнаходження та двох свердловин.

Останні 15 років (2004-2018 рр.) природничий музей знаходиться на піку свого розвитку, очолюючи рейтинг наукових установ групи А Відділення загальної біології Президії НАН України. За цей час скарбничку музею поповнили 1713 публікацій, з яких 34 монографій, 21 каталогів музейних фондів, визначників та посібників, 36 науково-популярних брошур, 910 наукових статей у вітчизняних і зарубіжних виданнях, 657 матеріалів і тез доповідей вітчизняних та міжнародних наукових конференцій.

Загальний доробок видавничої діяльності музею за весь час його існування, починаючи від першої виданої в музеї праці В. Дідушицького у 1880 році і до 2018 року включно, хоча і не піддається абсолютно точному підрахунку, однак орієнтовно становить близько 3,5 тис. публікацій, серед яких 84 монографії; 35 випусків наукового збірника "Наукові записки Державного природознавчого музею"; 5 випусків книжкової серії "Наукові колекції Державного природознавчого музею"; понад 50 каталогів музейних фондів, тематичних збірників, визначників, словників та посібників; близько 2,2 тис. наукових статей; близько 1 тис. матеріалів і тез доповідей наукових конференцій, а також десятки науково-популярних статей, брошур та буклетів.

1. Климишин О.С. Етапи розвитку природознавчого музею у Львові // Наук. зап. Держ. природозн. музею. – 1997. – Т. 13. – С. 114-123.
2. Наукові записки Державного природознавчого музею НАН України. – Львів, 1994. – Т. 11. – 118 с.
3. Brzęk G. Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego Twórca. – Lublin: Wyd-wo Lubelskie Nowe, 1994. – 200 s.
4. Dzieduszycki Włodzimierz. Ptaki: zebrał, oznaczył i spisał. – Lwow, 1880. – 86 s.
5. Karolczak K. Dzieduszyccy. Dzieje rodu. – Kraków: Wyd.-wo Naukow Akademii Pedagogicznej, 2000. – 332 s.

Державний природознавчий музей НАН України, Львів
e-mail: trilobit6@gmail.com

Klymyshyn O.S.

History of the publishing activity of the State Natural History Museum of the NAS of Ukraine

The publishing activity of the museum for the whole period of its existence is analyzed, starting from the first published in the museum by V. Didushitsky in 1880 and up to 2018 inclusive. Approximately this work is about 3.5 thousand publications, among which 84 monographs; 35 issues of the scientific miscellany "Proceedings of the State Natural History Museum"; 5 issues of the book series "Scientific Collections of the State Natural History Museum"; more than 50 catalogs of museum collections, thematic miscellanies, qualifiers, dictionaries and guides; about 2.2 thousand scientific articles; about 1 thousand materials and abstracts of reports of scientific conferences, as well as dozens of popular scientific articles, brochures and booklets.

Keywords: *publishing activity, monographs, scientific articles, catalogs.*